

ODGOĐENI PRVAŠIĆI (6)

Objavljeno 22/11/2024

Tekst: Vlasta Vančina

Foto: Stock Cake

Fenomen „odgođenih prvašića” stručnjaci povezuju sa sveprisutnom digitalizacijom ali i pandemijom covida, ekonomskom i klimatskom krizom te ratovima. Sve je to utjecalo i na porast mentalnih poremećaja, pa i bolesti kod djece i mladih.

Nakon pandemije covida-19 puno se pisalo i govorilo o problemima s kojima se susreću djeca i mladi jer je ona bila „svojevrsan okidač nagomilanih trendova u porastu mentalnih poremećaja”. Prije svega zbog održavanja online nastave, ograničenja sportskih i zabavnih aktivnosti, prekida svih oblika društvenih kontakata – od obiteljskih do prijateljskih – što je kod djece i mladih izazvalo smanjenu tjelesnu aktivnost, osjećaj usamljenosti, depresiju, tjeskobu, porast nasilja u obitelji i poremećaje hranjenja. Mnoge su se obitelji raspale jer se roditelji a i djeca nisu znali ili nisu mogli nositi s prinudnom izolacijom. Učinci su, kako su već psiholozi i psihijatri primijetili, doveli do smanjenog interesa za druženje s vršnjacima, osjećaj neizvjesnosti, socijalne izolacije, roditeljske tjeskobe koja je dodatno utjecala na mentalno zdravlje djece i mladih, dominantno na povećanje depresivnosti i anksioznosti. Sav taj skup elemenata doveo je zadnjih godina do psihičkih poremećaja većih za oko oko 300 posto i pokušaja suicida za 280 posto, kako je medije izvijestila specijalistica dječje i adolescentne psihijatrije dr. Jelena Čupković Premuš iz Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije.

Znanje/neznanje i moć

Svi se još sjećamo kako su se u javnom prostoru i na društvenim mrežama vodile strastvene i nepomirljive rasprave o korisnosti ili štetnosti cjepiva protiv covida. Bilo je to začuđujuće jer u postindustrijskim društvima zasnovanim na znanju, neznanje steklo iznenađujuću novu snagu. Sva podsjećanja kako znanje nikada nije neutralno nije nam pomoglo razumjeti zašto ljudi prihvaćaju ono što se smatra istinom, ali i zašto to isto ignoriraju, poriču i negiraju. Francuski filozof Michel Foucault u drugoj je polovici XX. stoljeća opširno pisao o odnosu između moći i znanja, dok se u naše vrijeme ista takva pozornost pridaje odnosu moći i neznanja. Živimo u vremenima „post-istine”, kada se povećava ravnodušnost prema onoma što je istina, a što laž. No, ljudi su oduvijek znali pronaći načine kako bi ignorirali, porekli i negirali informacije koje ih uzrujavaju, pa i ljute. S obzirom na brojnost informacija na internetu koje nam postaju dostupne preko pretraživača, npr. „Googl-a”, ne iznenađuje zazor od stručnjaka jer živimo u svijetu u kojemu je svaki laik stručnjak i u kojemu sve više jačaju sumnja i nepovjerenje u profesionalnu stručnost. Moć se oslanja na ljude koji nisu spremni izreći istinu, a danas se promijenilo i to što ljude ne povezuje zatvaranje očiju pred istinom, nego i neznanje o tome što je istina.

Roditelji/skrbnici trebaju obratiti pažnju na mnoštvo problema ili simptoma kod djece ako žele utvrditi imaju li njihova djeca mentalne poremećaje npr.: otpor prema školi, uz izrazito loš uspjeh ili neprimjereno ponašanje u školi; teškoće pri razgovoru, organiziranju zadataka i aktivnosti; pretjerana razdražljivost, apatija i povlačenje u sebe; malodušnost i samoubilačke pomisli; česte pritužbe na fizičke simptome poput glavobolje i bolova u truhu; nagle promjene i problemi sa spavanjem (premalo sna, noćne more ili previše spavanja); izraziti problemi s apetitom i prehranom; nestrpljivost i zaboravljivost; ponašanja kojim se dijete se vraća u mlađu dob (poput mokrenja u krevet); neprimjereno ili agresivno ponašanje; rizično ponašanje te smanjena briga za vlastitu sigurnost (penjanje previsoko, igranje s nesigurnim predmetima, nepažljiva vožnja),

Naravno, ovo je okvirni popis psihijataru ali za utvrđivanje stvarnog stanja valja se konzultirati s najstručnijim među nama – dječjim psiholozima, psihijatrima za djecu i mlade i inim jer kao i za svako drugo rano otkrivanje bolesti nužna je dijagnostika u što ranijoj dobi. Probir, odnosno rano otkrivanje bolesti kod djece prvi je korak u prevenciji i liječenju težih mentalnih poremećaja. Rana detekcija i intervencije mogu prevenirati ili umanjiti negativne ishode mentalnih poremećaja koji narušavaju kvalitetu života u adolescenciji i odrasloj dobi, osiguravaju socijalnu kompetenciju u ranom djetinjstvu, odnos s vršnjacima, kognitivni razvoj, školsko postignuće i financijsku neovisnost u razdoblju sazrijevanja.

Miopija

Kad smo se dotakli pandemije koronavirusa moramo naglasiti kako je uz nju, ali i uz korištenje mobitela i inih ekrana što je povezano za prinudno izolaciju, povezana i miopija ili kratkovidnost. Globalno istraživanje u kojemu je sudjelovalo više od pet milijuna djece i tinejdžera iz 50 zemalja sa svih šest kontinenata, pokazalo je da se njihov vid s vremenom konstantno pogoršava, zbog čega danas svako treće dijete pati od kratkovidnosti ili ne vidi jasno objekte u daljini. Istraživanje je pokazalo da se miopija među mladima utrostručila u razdoblju između 1990. i 2023. kada je porasla na 36 posto, a znatan porast kratkovidnosti među djecom zamijećen je osobito nakon pandemije koronavirusa.

Puno je faktora što potiču mentalne poremećaje i bolesti. Pandemija koronavirusa tek je jedna u nizu. A ona je jedan od uzročnika sve raširenije kratkovidnosti povezane pak s dugotrajnom

izloženošću mobitelima, kompjuterima i ostalim ekranima. Rani pregledi i dijagnostika najbolja su prevencija za te, kao i za ine bolesti. A samim time i najbolji put ka izlječenju.

Članak je šesti dio autorske teme „Odgodeni prvašići”. Objavljuje se u sklopu projekta poticanje novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.